

„VAJON, S MIKOR LESZÖN JÓ BUDÁBAN LAKÁSOM?”

HAJLÉKTALAN FIATALOK A FŐVÁROSBAN

[DOI 10.35402/kek.2020.1.5](https://doi.org/10.35402/kek.2020.1.5)

Absztrakt

A cikk arra keresi a választ, hogy milyen sajátosságok jellemzik a hajléktalanok csoportján belül a fiatalokat: milyenek az életkörülményeik, életmódjuk, mi módon jutottak mai helyzetükbe, s nem utolsósorban van-e életmódjukban, élethelyzetükben olyan specifikum, amely esélyt adhat a kitörésre, és amelyre intervenciós programokat lehetne alapozni. Célunk olyan „pillanatfelvétel” készítése volt, amelyben megszólaltatunk néhány 18-29 év közötti fővárosi hajléktalant: kutatásunk során 11 interjút készítettünk. 8 férfi és 3 nő beszélgetett velünk arról, milyen előzményei voltak annak, hogy ők jelenleg a hajléktalanellátó rendszerhez valamilyen módon kapcsolódnak, hogyan élik meg mostani helyzetüket, valamint, hogy milyen jövőt képzelnek el maguknak. Emellett a Február Harmadika Munkacsoport által készített 2017-es felvétel eredményeit használtuk.

Kulcsszavak: ifjúság, hajléktalan lét, főváros.

Abstract

The article seeks to answer the specifics of young people within the group of homeless people: their living conditions, lifestyles, how they got to their present situation, and, last but not least, the specifics of their lifestyles and lifestyles that may give rise to on which intervention programs could be based. Our goal was to take a „snapshot” of some of the 18-29 year olds in the capital: we conducted 11 interviews during our research. Eight men and three women talked to us about their past history of being connected to the homeless care system in some way, how they are living their current situation, and how they imagine their future. In addition, we used the results of the 2017 Third Task Force Survey.

Keywords: youth, homeless existence, capital.

Bevezetés

A hajléktalanok egy része fiatal. A fiatalok egy része hajléktalan. Hogy a nem hajléktalan fiatalok és a hajléktalan fiatalok között van különbség, az egyértelmű, de vajon milyen sajátosságok jellemzik a hajléktalanok csoportján belül a fiatalokat? Milyenek az életkörülményeik, életmódjuk, mi módon jutottak mai helyzetükbe, s nem utolsósorban van-e életmódjukban, élethelyzetükben olyan specifikum, amely esélyt adhat a kitörésre, és amelyre intervenciós programokat lehetne alapozni?¹

Módszertani megjegyzések

A cikkünkben bemutatott eredmények nem reprezentatívak; célunk egy olyan „pillanatfelvétel” készítése volt, amelyben megszólaltatunk néhány 18-29 év közötti fővárosi hajléktalan személyt. A kutatásunk során 11 interjút készítettünk. 8 férfi és 3 nő beszélgetett velünk arról, milyen előzményei voltak annak, hogy ők jelenleg a hajléktalanellátó rendszerhez valamilyen módon kapcsolódnak, hogyan élik meg mostani helyzetüket, valamint, hogy milyen jövőt képzelnek el maguknak. Emellett a Február Harmadika Munkacsoport által készített 2017-es felvétel eredményeit használtuk.

Az általunk használt „fiatal” kifejezés a vizsgált 18-29 éves korosztályra vonatkozik. Az alsó korhatár tekintetében a nagykorúságot vettük alapul (és az egyik hajléktalansági faktor, az állami gondozás is ekkor ér véget), a felső korhatárt a magyar ifjú-

1 Célunk volt az is, hogy az elemzéssel rámutassunk a fennálló hajléktalanellátó rendszer hiányosságaira. A kutatás azon feltételezésre épül, hogy többet megtudva a hajléktalan fiatalokról, sorsuk jobbra fordulásához – ha mégoly kis mértékben is – hozzájárulhatunk. Rá kívánunk világítani egy szociális védőháló kialakításának szükségességére, mely a „nagyobb kockázatú helyzetből” indulókat a kritikus pontoknál megtartaná, megsegítené (pl.: állami gondozottak esetében az intézmény elhagyásakor) és a különböző krízishelyzetekre (pl.: családi konfliktus, válás, haláleset) olyan alternatívát biztosítana, amely meggátolja/lecsökkenti az utcára kerülés esélyét. Tudatosan vállaljuk, hogy ezzel túllépünk a leíró szociológia keretein.

ságkutatások – bár az átalakuló ifjúságfogalom (vö.: posztadoleszcencia kiteljesedése) miatt kritikára érett – felső korhatár-értelmezéséhez igazodva állapítottuk meg.

A használt adatbázis nem teljes, mert nem tartalmazza valamennyi fővárosi hajléktalant; valamint az adatbázisba kerülés okán a reprezentativitás követelményeinek sem felel meg. Ennek hátterében nem (csak) a hajléktalan személyek elérhetőségének problémája áll, hanem egy alapvető kérdés is, amelyre interjúalanyaink sem tudtak minden esetben válaszolni: ki számít hajléktalannak?

A Február Harmadika Munkacsoport Budapestten 1999 óta végez éves kérdőíves adatfelvételt. A hajléktalan emberekre jellemző alapvető információkon (kor, nemi összetétel, jövedelem, fizikai-, mentális állapot stb.) túl, az emberek szolgáltatási szükségleteinek feltárására és a megfelelő segítségnyújtási eszközök feltérképezése is kiterjedő kérdéseket tesznek fel.² A kérdőívet olyan hajléktalanok töltik ki, akik a felmérésben résztvevő hajléktalanellátó intézmények valamelyikével kapcsolatban állnak. Az általunk használt 2017-es adatbázisban a 18-29 éves fiatalok száma 379.

Az interjúk tekintetében az adatfelvétel 2019 áprilisa és júniusa között zajlott, legfiatalabb beszélgetőpartnerünk 19, legidősebb pedig 28 éves volt.

Az alanyokkal való beszélgetések különbözőképp történtek: egyéni interjúkat terveztünk, de két párt és egy anya-fia párost is sikerült megszólaltatni. Utóbbi azért volt különleges, mert a 27 éves fiú értelmi fogyatékossgal élő személy, aki szinte semmit nem kommunikált velünk, 56 éves édesanyja pedig a két évvel ezelőtti stroke-ja miatt tudott nagyon nehezen beszélgetni.

Az interjúkat a következő szempontsor mentén készítettük el:

1. Demográfiai adatok: általános kérdéseket tettünk fel
2. Iskolázottság: mi a legmagasabb iskolai végzettsége, iskolaelhagyó-e, tanulna-e még
3. Családi háttér: rokonok szerepe, szülőikkel való kapcsolat, párkapcsolat
4. Állami gondozottság: fenn állt-e, ha igen, mennyi ideig
5. Hospitalizáció mértéke: mennyi időt töltött a szociális ellátórendszer valamelyik intézményében

² Forrás: Február Harmadika Adatfelvétel hivatalos honlapja, www.februarharmadika.blog.hu

6. Jelenlegi élethelyzet: hogyan jutott ideig, hol él most, van-e munkája, adott élethelyzetét hogyan értékeli
7. Jövőkép: milyen tervei vannak
8. Munka: bejelentett munkahely, korábbi munkái, álláskereső-e
9. Kapcsolatrendszer: milyen kötelékek alakultak ki a „sorstársakkal”, vannak-e barátai
10. Devianciák: esetleges szerhasználat gyakorisága, típusa, rendőrségi ügyek
11. Státuszszimbólumok szerepe: milyen eszközökkel rendelkezik, honnan szerezte, mire használja azokat
12. Közösségi oldalak használata: gyakoriság, számára hasznos funkciók.

Amikor a hajléktalanság okai kerülnek szóba, sokféle probléma jut az ember eszébe. Interjúalanyaink nem voltak sokan, mégis szinte a legtöbb ilyen előkerült (pl. állami gondozottság, hospitalizáció, családi minta, szerhasználat, stb.). Az alanyok felkeresésekor fontos szempont volt, hogy a lehető legkülönbözőbb helyen éljenek, így 1 fő lábadozóban, 1 fő éjszakai menedékhelyen, 7 fő átmeneti szállón és 2 fő utcán élő emberrel készítettünk interjút. A Magyar Máltai Szeretetszolgálattal, illetve a Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményeivel (BMSZKI) vettük fel a kapcsolatot.

Kik számítanak hajléktalannak?

A hajléktalan emberek élethelyzetéről, a hajléktalansághoz vezető útról és a hajléktalanellátó rendszerről megannyi cikk, tanulmány íródott. Ezek a legtöbb esetben a rendelkezésre álló adatbázisokra épülnek, ahová bizonyos körülmények fennállása esetén kerülnek bele az egyének. Ugyanakkor sokszor felmerül, hogy e kutatások nem feltétlenül ugyanazt a hajléktalanság-meghatározást használják, nem ugyanolyan indikátorai vannak a jelenségnek. Aki utcán alszik, őt egyértelműen hajléktalannak tekintjük, de mi van azzal, aki nappal járja a várost, dolgozik, és éjszakáit egy átmeneti szállón tölti? Hajléktalannak mondható-e, aki szívességi lakáshasználó, vagy foglalt házban lakik? Többen közülük az intézményi szolgáltatások közül csak párat vesznek igénybe, mint pl. mosás, fürdés, étkezés. Ők ugyanúgy bekerülnek különböző adatbázisokba, tehát ez azt jelenti, hogy ők is hajléktalanok? A különböző hajléktalanellátó intézményekben

		Gyakorlati kategória (csoportok)		Lakhatási forma	
Fogalmi kategória	Fedél nélküli	1	Közterületen élő emberek	1.1	Közterület vagy szabad ég alatt
		2	Krizisszálláson élő emberek	2.1	Éjjeli menedékhely
	Lakástalan	3	Hajléktalan szállón élő emberek	3.1	Hajléktalanszálló
				3.2	Átmeneti szálló
				3.3	Átmeneti támogatott lakhatás
		4	Anyaoththonban élő emberek	4.1	Anyaoththon
		5	Bevándorlók szálláshelyén élő emberek	5.1	Befogadó állomások, bevándorlók menedékhelye
			5.2	Bevándorló munkások szállása	
	6	Intézményi ellátásból kikerülő emberek	6.1	Büntetésvégrehajtási intézetek	
			6.2	Egészségügyi intézmények	
			6.3	Gyermekek intézményei/otthonai	
	7	(Hajléktalan élethelyzetük miatt tartós (lakhatási) támogatásban részesülő emberek	7.1	Hajléktalanok idősek otthona	
			7.2	Támogatott lakhatás korábban hajléktalan emberek részére	
Bizonytalan lakáshelyzet	8	Bizonytalan lakhatásban élő emberek	8.1	Átmenetileg szülőknél/barátoknál	
			8.2	Nem jogszabályszerű (al)bérlés	
			8.3	Illegálisan elfoglalt telken lakás	
	9	Kilakoltatás fenyegetettségében élő emberek	9.1	Kilakoltatási határozattal rendelkezik (bérelt lakásban)	
			9.2	Ingatlanvégrehajtási határozattal rendelkezik (saját lakásban)	
	10	Erőszak fenyegetettségben élők	10.1	Rendőrség által jegyzőkönyvezett esetek	
Elégtelen lakáskörülmény	11	Ideiglenes/nem standard építményben élő emberek	11.1	Mobilotthonok	
			11.2	Nem szabványos építmények	
			11.3	Ideiglenes építmények	
12	Alkalmatlan lakásban élő emberek	12.1	Lakhatásra alkalmatlan lakások		
13	Szélsőséges túlszűfolttságban élő emberek	13.1	Meghaladja a túlszűfolttság az országos küszöbértékek		

1. táblázat: ETHOS tipológia, Forrás: www.feantsa.org

lakó személyek közül többen nem tartják magukat hajléktalannak. Egyik interjúalanyunk – aki éjjeli menedékhelyen tölti az éjszakáit – a következőképp fogalmazott: „*Én sose tartottam magamat hajléktalannak és nem is szeretném annak tartani magam. ... Szerintem egy hajléktalan onnan kezdődik, hogy saját maga beismeri azt, hogy hajléktalan és ő nem akar javítani az élethelyzetén és nem próbál kiszakadni innen*” (19 éves férfi). És természetesen olyanok is vannak, akik nem vesznek igénybe semmilyen szolgáltatást, illetve nem tartanak kapcsolatot a területi szociális munkással, így nem kerülnek bele az adatbázisokba, pedig életvitelük megfelel a legalapvetőbb hajléktalansági meghatározásoknak.

Merton (1949) az egyéni alkalmazkodás típusai közül *visszahúzódként* fogalmazza meg a következőt: „*Azok az emberek, akik így adaptálódnak (vagy nem adaptálódnak), szigorúan véve a társadalomban élnek, de nem a társadalomhoz tartoznak. Szociológiai*

ai szempontból ők az igazi idegenek. Mivel nem fogadják el a közösen vallott értékeket, csak fiktív módon tekinthetők a társadalom tagjainak (hiába tartoznak valóságosan a népességhez)”.³

Az elmúlt évtizedekben sokféle definíció született, mi ezek közül egy Európában széles körben ismert és a magyar jogszabályi meghatározást mutatjuk be. A FEANTSA⁴ (The European Federation of National Organizations Working with the Homeless – Hajléktalanokkal Foglalkozó Szervezetek Európai Szövetsége) alapkonceptiója

3 Forrás: http://szisz.uni-corvinus.hu/_fajlok/01_hirben/szociologia_irodalom_2010.pdf

4 A FEANTSA alapításának éve 1989., célja a hajléktalanokkal foglalkozó szervezetek együttműködésének elősegítése. Jelenleg 30 országból 130 szervezeti tagja van (a legtöbb nemzetközi vagy regionális szövetség). Forrás: <https://www.feantsa.org/en/about-us/what-is-feantsa>

Születési év	A válaszadó neme (%)			Összesen (%)
	Nincs adat	Férfi	Nő	
1989	,00	9,47	,79	10,26
1990	,26	10,79	1,84	12,89
1991	,53	7,89	5,00	13,42
1992	,00	10,26	3,16	13,42
1993	,26	5,79	3,68	9,74
1994	,00	8,16	2,11	10,26
1995	,00	5,53	1,05	6,58
1996	,00	6,32	1,58	7,89
1997	,00	3,68	3,16	6,84
1998	,00	5,53	1,32	6,84
1999	,00	1,58	,00	1,58
2000	,00	,26	,00	,26
Összesen (%)	1,05	75,26	23,68	100,00

2. táblázat: F3 29 év alattiak neme és születési éve, 2017. Forrás: saját szerkesztés

Hajléktalannak tartja-e magát?		
Válasz	Gyakoriság	%
Igen	213	57
Nem	134	36
Nem tudja/ nincs válasz	27	7
Összesen	374	100,00

3. táblázat: F3 29 év alattiak válaszai a „Hajléktalannak érzi-e magát?” kérdésre, 2017.

Forrás: saját szerkesztés

a lakhatásból való kirekesztettség, és a következőképp csoportosít (ETHOS – European Typology of Homelessness and housing exclusion)⁵ (ld. 1. táblázat)

Magyarországon az 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról (továbbiakban: Szt.) a hajléktalan fogalmat kétféle irányból közelíti meg: az igazgatási típusú definíció szerint „hajléktalan a bejelentett lakóhellyel nem rendelkező személy, kivéve azt, akinek bejelentett lakóhelye hajléktalan szállás” (Szt.4.(2)), az ellátási típusú definíció alapján pedig „hajléktalan az, aki éjszakáit közterületen vagy nem lakás céljára szolgáló helyiségben tölti”. (Szt.4.(3))⁶

5 Forrás: FEANTSA hivatalos honlapja, https://www.feantsa.org/download/hu__2957983251444875415.pdf

6 Forrás: http://www.kka.hu/_Kozossegi_Adattar/DOKUMENT.Nsf/4be80daf005edcb8852566f2000b4f9f/365316606721319cc125692e002e0f72?OpenDocument

A kutatás eredményei

Az 2017-es Február Harmadika Munkacsoport által készített adatbázisból azt látjuk, hogy a fiatal hajléktalan személyek 75%-a férfi, 24%-a nő (1%-ról nincs adat). Itt jelentkezik először a férfiak felülreprezentáltsága. Az arány nem meglepő, hiszen ha az adott társadalmi csoport egészét nézzük, ugyanezt a tendenciát láthatjuk. A jelenség oka pl. a társadalmi elvárások nem teljesítésében (pl. családfenntartás), vagy az alkohol-betegek nagyobb arányában⁷ is kereshető. A nemi eloszlás az ellátórendszer kialakításában/kialakulásában is tapasztalható: több a férfi férőhelyek száma az intézményekben.⁸

A születési évet vizsgálva legnagyobb arányban az 1991-ben és 1992-ben születettek vannak (13-13%), és az adatbázis legfiatalabb tagja egy 2000-ben született férfi. Nemekre bontva azt látjuk, hogy a férfiaknál az 1990-ben (11%) és az 1992-ben

7 Forrás: <http://www.menhely.hu/downloads/tankonyv/tankonyv.pdf>

8 Forrás: https://www.bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node28/mindennapi_hajlektalansag_otthontalanul_7_1.pdf

(10%) születettek vannak legtöbben, a nők esetében ezek az évek 1991 (5%), valamint 1993 (4%).

Nézzük meg, hogy egy hajléktalan emberekkel készült felmérés során a válaszadók miképp reagáltak az „*Ön hajléktalannak tartja-e magát?*” kérdésre: a fiatalok többsége (57%-a) igennel, 36%-a pedig nemmel felelt, továbbá 7%-uk nem tudott/akart válaszolni. A kérdésre igennel válaszolók átlagosan 4 éve élnek hajléktalanként. A „*Mióta hajléktalan?*” kérdésre a következő válaszokat adták legnagyobb arányban: 1 évnél kevesebb (20%), 2 év (20%), valamint 3 év (11%).⁹

Érdekes és ezekkel az arányokkal szembeni tapasztalat volt,¹⁰ hogy saját kutatásunkban alanyaink többsége arra a kérdésre, ő hajléktalannak tartja-e magát, nemmel válaszolt, és amikor erre reflektálva arról beszélgettünk, hogy „mi teszi hajléktalanná a hajléktalant”, mindenki valamilyen külső, jól észrevehető, személyi higiéniához is köthető és bizonyos szempontból sztereotip válaszokat adott:

„*Én nem érzem magam hajléktalannak. Én úgy érzem, hogy bármelyik percben tudnék rajta alakítani. ... Onnan hajléktalan, hogy nem akar változtatni az életén. Azt már hajléktalannak mondom. Azt viszont nem mondom hajléktalannak, aki sajnos sajnálatos módon ilyen helyre kerül, de viszont dolgozik, gyűjti a pénzt, gyűjti és továbbmegy. Továbbmegy, mert akarja.*” (24 éves férfi),

„*Én addig amíg, hogy mondjam, meg tudok élni és nem úgy keresem meg a napi betevőt, úgy mondom, hogy mondjuk kukáról kukára, addig nem érzem magam annak.*” (22 éves nő),

„– *Megszakítottunk minden kapcsolatot. Inkább új életet akartunk kezdeni.*” (uő),

„– *Ti hajléktalannak gondoljátok magatokat?* (k)
– *Én személy szerint igen. Néha nem, de gyakran igen. De én régebb óta vagyok az utcán, mint a párom.*” (27 éves férfi)

„– *Néha annak tartom magam, de nagyon ritkán nem.*” (22 éves nő)

– *Mikor szoktad magad annak tartani?* (k)

– *Mikor üvegezőnk (nevet).*” (n),

„*Minekután én ki akarok szakadni innen és minden nap tisztálkodom, úgy, ahogy más szerintem évente egyszer, karácsonykor, mindennap fogat mosok, mindennap megborotválkozok, normálisan, higiénikusan és tisztán nézek ki, így szerintem nem tartozok ebbe az*

9 Forrás: saját eredmények.

10 Ennek hátterében a lekérdezések eltérő típusa is állhat.

ábrába bele úgymond, ebbe a halmazba, mások alkotják ezt a réteget” (19 éves férfi).

Az F3-as felmérés során a következő 3 állításról kellett eldönteniük a kitöltőknek, hogy jelenlegi helyzetük fennállásának okát miben látják:

1. „*Azért vagyok ilyen helyzetben, mert nem tudom túltenni magamat egy régi tragédián.*” – A válaszadók 26%-a igazként, 68%-a hamisként értékelte (5% nem tudja/nem válaszolt).

2. „*Azért vagyok ilyen helyzetben, mert megromlott egy rokoni, baráti vagy párkapcsolatom.*” – A válaszadók 55%-a igazként, 41%-a hamisként értékelte (3% nem tudja/nem válaszolt).

3. „*Csak sorstársaim értenek meg engem igazán, csak nekik hibetek, csak bennük bízhatok.*” – A válaszadók 25%-a igazként, 69%-a hamisként értékelte (6% nem tudja/nem válaszolt).¹¹

A 2. állítással való egyetértések arányából jól látszik, hogy milyen fontos megtartó ereje van a társas kapcsolatoknak, amikor a leszakadásról beszélünk. Ezt interjúink során is tapasztaltuk, többen mondták, hogy régebben több kapcsolatuk volt (barátokkal, családdal), ugyanakkor a legtöbben – pont az ezekből fakadó negatív tapasztalataik miatt – már nem is szeretnék túl közel kerülni másokhoz:

„*Barátokat igazán nem is nagyon szeretnék egyelőre, mert minekután amennyit csalódtam az egészel kapcsolatosan, barátot nem szeretnék, mert nem tudok bízni. ... Nem az, hogy nem tanultam meg bízni, hanem nem akarok.*” (19 éves férfi),

„*Hát én olyan vagyok, a szüleim nem szeretnek nagyon. Sajnos. Mert hogy van 6 testvérem, azt jobban szereti mint engem. Hát ő különködik. Az azt jelenti, hogy mindent nekik megad, csak nekem nem. Most próbálok beszélni velük, hogy szeressenek.*” (26 éves nő),

„*Távolról szeretlek, azt helló.*” (24 éves férfi a testvéreiről)

„*Nővérem nem jelöl vissza Facebookon.*” (26 éves nő).

A legtöbb esetben érezhető a másoktól való elzárkózás, a segítség elutasítása. Ez a hozzáállás a két pár esetében hatványozottan megjelent. „*Az ember egészséges fejlődésének életfontosságú feltétele a megbízható korai kapcsolat. Ennek megszakadása, a szeparáció – különösen, ha túlságosan fiatalon, túl hosszú időn át éli át a gyermek, ami hátterében egyaránt meghúzódhat a különböző nevelő családokba elhelyezések gyakorisága, vagy egyszerűen gazdasági kényszerből*

11 Forrás: saját eredmények.

fakadóan, amikor is a nők „idő előtt, rossz időszakban” a munkaerőpiacra kényszerülnek; a válásokból eredő bizonytalansági helyzet; kórházi tartózkodás, stb. – esetenként súlyos következményeket idéző elő a személyiség strukturálódásában” (V. Gönczi 2015:11).¹² V. Gönczi szerint kialakulhat: érzelmi távolságtartás, korai autonómia, hospitalizációs ártalom, rögzülhet a függetlenség iránti igény, megerősödhet egyfajta kényszeres szükséglet az emberben, hogy örökösen gondoskodnia kell valaki másról, stb.

„Effektív semmilyen támaszom nincsen, csak magamra számíthatok. De én jobbnak is látom így, mert én nem szeretek se segítséget kérni, se másra támaszkodni, se kiszolgáltatva lenni másnak.” (19 éves férfi),

„– Emlékszel arra, hogy hogyan jutottál ide?
– Az én macacságom is közrejátszott. Úgy voltam vele, hogy nem érdekelnek a dolgok. A 0-ról is fel lehet állni.” (26 éves férfi).

„Mi egymásnak mindene vagyunk. Mindent kitőlünk egymáson, apát, anyát, testvért. Hát a gyereket nem lehet, de azt majd idővel.” (27 éves férfi),

„Én nem nagyon szeretek így másokkal így beszélgetni, vagy odamenni.” (22 éves nő),

„Én a barátságban nem hiszek” (uő).

A hajléktalanokkal való munka során szerzett tapasztalatok alapján is ez mondható el; nagyon sokan azért sem tudnak/akarnak kikerülni a rendszerből, mert minden kapcsolatuk ide köti őket – ismerősök, barátok, szerelmek, sok esetben a család is.¹³ Az, hogy milyen minőségű kapcsolatokat alakítanak ki, egyéntől függ, pl. az egyik pár egy aluljáróban ismerkedett meg, azóta együtt vannak és gyermekük is született.¹⁴

„Úgy voltunk vele, hogy akármi is történik velünk vagy akármi is lesz, kitartottunk az mellett, hogy maradunk. Még hogyha az utcán leszünk, akkor is” (22 éves nő).

Ha arra a kérdésre keressük a választ, hogy a mintában milyen arányban vannak az állami gondozottak, azt látjuk, hogy nagyjából egyenlő a gyer-

12 Forrás: http://tanarkepzes.unideb.hu/szaktarnet/kiadvanyok/gyermek_es_ifjusagvedelem_hatranynos_helyzet_kezelese.pdf

13 Utóbbi főleg a nem budapesti születésű embereknel észrevehető.

14 A kislány 1 éves, az édesanyja egyik testvére gondoskodik róla. A pár havonta küld nekik kb. 20.000 Ft-ot, és amikor tudják, meglátogatják. Amint lesz lehetőségük, szeretnék visszakapni, „Nem akarom, hogy a testvéremet szólítsa úgy, hogy édesanyám” – 22 éves nő.

mekvédelmi gondoskodásba került (50%) és nem került fiatalok (47%) aránya (3% nem tudja/nem válaszolt). Önmagában is nagyon jelentős és sokatmondó ez az arány, de ami még érdekes, az az, hogy a 2017. évi Február Harmadika országos hajléktalan adatfelvételtől készült jelentés¹⁵ szerint a teljes adatbázisban az erre a kérdésre igennel válaszoló aránya „csak” 22%. Ez azt sugallja, hogy a hajléktalan ellátásban változás történik, a fiatalok többsége már nem a „megszokott” indokok miatt kerül be az ellátórendszerbe, míg az idősebbeknél még jelentős azok száma, akik pl. válás vagy a munkahely megszűnése miatt kerülnek hajléktalan helyzetbe. Mivel az intézmények, szolgáltatások még a „korábbi hajléktalanokra” lettek szabva, kérdés, hogy e tendencia mellett a jövőben is el tudják-e majd látni feladatukat.

Nemekre lebontva az állami gondozottak aránya a következőképp alakul: a férfiak 40%-a igennel, 34%-a nemmel, a nőknek pedig 10%-a igennel, 13%-a nemmel válaszolt erre a kérdésre.¹⁶

Volt-e valaha állami gondozott?		
Válasz	Gyakoriság	%
Igen	189	49,87
Nem	180	47,49
Nem tudja/ nincs válasz	10	2,64
Összesen	379	100,00

4. táblázat: F3 29 év alattiak válaszai a „Volt-e valaha állami gondozott?” kérdésre, 2017.

Forrás: saját szerkesztés

Ez a kiugróan magas arány az interjúk során igazolást nyert – alanyaink többsége (11-ből 7 fő) gyermekként bekerült gyermekvédelmi gondoskodásba. A gyermekvédelmi ellátásba kerülés nem jelent egyenes utat a későbbi hajléktalan élethez, azonban a nem megfelelő családi környezet, minták, az így (esetlegesen) kialakuló bizalmi és önbizalmi problémák, az önpusztító magatartás, devianciák (pl. szerhasználat, bűnözés, stb.), az egzisztencia hiánya, stb. mind olyan tényezők, melyek a lecsúszást erősítik.¹⁷

„Nem volt olyan csodálatos gyerekkorom. (szünet) Apukám állandóan ütött, vert bennünket. Részeg, alko-

15 Forrás: https://februarharmadika.blog.hu/2017/03/31/kezeletlen_krizisek_megoldatlan_hianyok#more14536008

16 Forrás: saját eredmények.

17 Forrás: <http://www.menhely.hu/downloads/tankonyv/tankonyv.pdf>

holista volt. Mi meg bekerültünk az intézetbe 14-15 évesen. Szökdőstünk” (28 éves férfi),

„15 éves koromig apukámmal éltem, de anyukám az 7 éves koromban úgymond elment apám mellől. Ő így teljesen elmaradt a családtól és ő külön életet folytatott egy öregebb férfival. Én 15 évesen, minekután apukám az mostohaanyám hatására teljesen megváltozott, ezért először csak lelki bántalmazásban részesültem, ezután már fizikai bántalmazásban is. Én ezt nem tűrtem és ennek ellen akartam állni, ez úgy történt meg, hogy én elszöktem otthonról és elmentem állami gondozásba” (19 éves férfi).

A rendszerbe kerülő gyerekek/fiatalok többszö-
rösen sérül(het)nek, hiszen a szakellátásba vételüket megelőző problémákkal, a családjukból való kiemelés traumájával, valamint az ellátás hiányosságai-
ból fakadó problémákkal is meg kell küzdeniük. „A gyermekvédelmi szakellátásba kerülő fiatalok a családból való kiemelés – történjen az bármilyen okból kifolyólag is – mindenképpen traumaként, krízisként élik meg. A gyerekek ebben a kritikus időszakban pszichésen labilisabbak, sérülékenyeb-
bek, könnyebben befolyásolhatók stb. A családtól való „elszakítást” mind másként élik meg. Felgyü-
lemlett feszültségeik a legkülönbözőbb tünetekben nyilvánulhatnak meg. A befogadó otthonok, lakás-
vagy gyermekotthonok dolgozói, a nevelőszülők vagy gyámok gyakran számolnak be a gyerekek állapotát érintően szorongásról, depresszióról, nyugtalanságról, gátoltságról, agresszivitásról, impulzív reakciókról, amelyek az egyensúlyvesztés ismert jelei” (Duleba 2012:132).¹⁸

„Apu ütötte-vágta anyut, tudod, ami a kezében volt, tiszta vér volt. Én fogtam apumnak, ezt olyan 7-8 évesen csináltam meg apuval, a saját borotvájával, kinyitással szanaszét vágtam lábát-hátát-kezét-hasát-mindent. ... Nagyon kemény környéken nőttem fel, nagyon kemény. Pesten a IX.ker. Illatos út – dzsumbuj. Ott voltam, dzsumbujista voltam.” (24 éves férfi),

„Az édesapám az 8 éves koromban, akkor ugrott ki a vonat alá. Öngyilkosság. És akkor nagyon magam alatt voltam, mert akkor pont előttem csinálta. Amikor kihozott az államiból, fagyizni. És akkor kísértem ki. Még arra emlékszek, hogy 10.20-kor indult a vonata és akkor puff.” (26 éves nő),

„Anyám meglátogatott 17,5 évesen. Aztán elkezdtem kiszökni hozzá. Nem tudtam, hogy utcán van, legelső pillanatban és hát mindegy feljöttem Pestre, kiderült,

hogy utcán van, sátorban lakik. Hát, azóta így nem csavargó, nem link élet, hogy mondják, úgy mondvá szabad életben vagyok, 18 éves korom óta.” (27 éves férfi),

„Az állami gondozásban azt meg kell tanulni, hogy ütök azért, amim van, mert ha nem ütök, akkor elveszik” (19 éves férfi).

Az interjúk során kiderült, hogy minden alany egy évnél hosszabb ideje van kapcsolatban a hajléktalanellátó rendszerrel, mégis közös gondolatként fogalmazódott meg a jelenlegi helyzet átmeneti mivolta. Többen meséltek a jövőbeli terveikről, de ezek általában arról szóltak, hogy milyen tárgyi javakat szeretnének, hol lagnának majd szívesen, stb., ütemezésről nem esett szó. Ennek egyik oka lehet az ellátórendszer azon hiánya, hogy nincsenek olyan programok, lehetőségek, melyek kifejezetten a fiatal ügyfelek társadalomba való visszaintegrálására irányulnának. Akik – sok esetben – hozzá vannak szokva az intézményi ellátáshoz, hospitalizálódtak, nekik nincs motivációjuk a helyzetük megváltoztatására, „kivárnak”.

„Most gondolkozunk azon, hogy egy kicsit még itt leszünk Magyarországon, aztán utána kiköltözünk Németországba, megpróbáljuk milyen ott.” (20 éves férfi),

„Hát most jelenleg én azon vagyok, hogy munkát szerezzek, de bejelenttettem, hogy kiszakadjak ebből a környezetből, meg ebből a légkörből, ami itt van. Most hogyha ez megvan, akkor összeszedni egy min. olyan 250.000 Ft-ot, hogy a mélyvízbe azért ne csak úgy menjek bele, hát akkor most ennyi volt és akkor dupla vagy semmizünk. Azután, hogyha ez megtörtént, és ezt összehoztam, egy adott időn belül, erre én maximum 1 évet szeretnék szánni, akkor kimegyek külföldre, és ott viszont már van rokon” (19 éves férfi).

Észrevehető volt, hogy minden alanyunknak rendezett az öltözete, többen közülük „márkás ruhában” voltak,¹⁹ és a különböző státuszszimbólumok (pl. okostelefon, notebook, laptop, xbox, stb.) is fontos szerepet játszanak az életükben – a fogyasztói társadalom elvárásai minden társadalmi csoportban megjelennek. Sok esetben e mögött a társadalmi reintegráció szándéka sejtethető: ha már a lakhatási körülményeik miatt nem a többségi társadalom tagjai, a fogyasztásukban ne legyen kü-

19 Rákérdeztünk, hogy a különböző intézmények, szervezetek ruhaosztásain részt szoktak-e venni, de mindenki azt válaszolta, hogy saját maguknak vásárolják a ruhákat.

18 Forrás: http://filozofia.unideb.hu/na/vol2012_2/122.08_DN_131-150p.pdf

lönösebb különbség. „A fogyasztáson realizálódó kirekesztődés jó példája a telefon. Ha valaki nem engedheti meg magának, hogy vonala vegyen, nem tud beilleszkedni egy olyan társadalomba, ahol a többség telefont használ” (Atkinson 199:14).²⁰

„Nekem mindenem megvan, ami kell. Xbox, tv.” (24 éves férfi),

„Ha valakinek hangfal kell, megszerzem. Jó áron.” (uő),

„Itthon van egy kis notebookom. Filmezek, játszok.” (25 éves férfi),

„Hát, én inkább a Facebook híve vagyok, mert most már ott mindent el lehet érni a telefonvásárlástól kezdve a zokni varrásig. Mindent el lehet érni, úgyhogy én ott szoktam keresni. Nagyon-nagyon sok olyan csoport van, többtízezer taggal, aki állást hirdet” (19 éves férfi).

A hajléktalanság pszichés sérülések melegágya, hiszen a traumák elmélyülnek és a hajléktalanság tudatának feldolgozása is negatív élményekkel jár, identitáskrizist idéz elő (Barabásné 2006). „A stabil lakóhely megszűnésével az egyén bizonyos szociális szerepeit is automatikusan elveszítheti, pl. családon belüli, baráti és szomszédági kapcsolataiban. Egyre kevesebb eséllyel bír a munkaerőpiacon: ha már eddig is munkanélküli volt, szinte lehetetlen alkalmazást nyernie, de ha van állása, valószínűleg nem képes annak megtartására. A biztos szerepek elvesztésével párhuzamosan a „hajléktalan” életformához kapcsolódó viszonyok alakulnak ki” (Barabásné 2006:331). Válaszadóink arról, hogy a jelenlegi – hajléktalan/nem hajléktalan – helyzetükhöz milyen okok vezettek, és az ide vezető utat miként élték meg, a következőképp meséltek:

„ – Hogy jutottál el ide? (k)

– Hogy? Úgy, hogy elbasztam az életemet. Egyszóval elbasztam, most újrakezdem és helyre fogom hozni úgy, hogy ne kerüljek ide vissza. (24 éves férfi)

– Mikor basztad el? (k)

– Nem tudom. Nem akarok hülyeséget mondani. Elbasztam már 18 évesen. (f)

– Miért gondolod ezt? (k)

– Hát mert. Mindig albérletről albérletre, szállóról szállóra, munkásszállóra, aztán most hajléktalanszállóra. Jó ez? Nem emberi. És lenéztem magam. Lenéztem magam és azt mondom, eddig nem voltam ember. Én megtettem, amit meg kell tenni, ha dolgoznom kellett, dolgoztam, ha nem akkor meg nem dolgoztam.” (f),

²⁰ Forrás: http://www.esely.org/kiadvanyok/1998_4/tarsadalmi_kirekesztoseg.pdf

„Hát igen. Elégé megbántam. Hogy eladtam a lakást, és hogy nagyon sok mindent. Anno rászoktam az alkohorra, a drogra, pedig nem arra kellett volna, hanem kicsit jobban inkább a tanulásra. ... De fátylat a műltra, megtörtént. Igazából szeretnék előre tekinteni most már. Hogy mi az, amit jól lehet csinálni és mi az, amit nem kell megint.” (25 éves férfi),

„Nekem így a tini koromban, amikor 17, 16 évet betöltöttem, amikor már így semmisültek meg a dolgok az életemben, akkor belementem így pár dologba, amibe nem kellett volna. ... Volt ez a bio nevezetű drog, ami belevitt a sorsomba nagyjából. Lehettem volna valaki, de én nem akartam. De akkor a páromat sem ismerném. Ez egy jó dolog.” (22 éves nő),

„Unom már. Unom azt, hogy megyünk haza, úgymond haza, a sátorhoz. Megvan-e - nincsen meg, megvan-e - nincsen meg? Na, most ránk hívták-e a rendőröket, a rendőrök bementek-e, szétszedték-e sátrat?” (27 éves férfi).

Az előző interjúrészletekben előkerült a szerhasználat. Az F3-as adatfelvételtkor a következő eredmények születtek: „Az alkoholisztikus vagy más kábítószer használata megakadályozza, hogy a jelenleginél jobb körülmények között lakjak” állítással a válaszadók 18%-a értett egyet, 78%-a nem, 4%-a nem tudja/nem válaszolt.

A hajléktalanság és a szerhasználat közötti összefüggést sokan megkérdőjelezik, az ellátásban részesülő drogfogyasztók jobbra nem tekinthetők hajléktalannak. Ugyanakkor „az ellátásban részesülő droghasználók körében rendre nagyobb arányban vannak a hajléktalanság különböző formáit megjelenítő, vagy ahhoz közelálló problémák, mint amekkora arányokkal az általános népességre vonatkozó becslésekben találkozhatunk” (Paksi et al. 2010:58).²¹ Az ellátásban részesülő szerhasználók között mintegy 7,5%-os a közterületen élő arány egyértelműen, ami 15-50-szerese az általános népességben becsült aránynak (Ladányi – Forrai 2006). Az interjúk során mi is rákérdeztünk arra, hogy használnak-e valamilyen tudatmódosító szert (pl. alkohol, drog). A válaszokból az derült ki, hogy ilyen szerek használata az alanyok múltjában volt meghatározó, páran bővebben is beszéltek a korábbi szokásaikról:

„Szintetikus, hát meg a fü. De azt viszont sajnós elég korán kezdtem. Azt még az intézetben. 14-15 voltam.

²¹ Forrás: https://www.bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/mindennapi_hajlektalansag_otthonalanul_7_2.pdf

Az alkoholizálás vagy más kábítószer használata megakadályozza, hogy a jelenleginél jobb körülmények között lakjak		
Válasz	Gyakoriság	%
Igaz	69	18,35
Hamis	293	77,93
Nem tudja/ nincs válasz	14	3,72
Összesen	376	100,00

5. táblázat: F3 29 év alattiak válaszai a „Az alkoholizálás vagy más kábítószer használata megakadályozza, hogy a jelenleginél jobb körülmények között lakjak” állításra, 2017. Forrás: saját szerkesztés

Megjött a zsebpénz és hát nem tudom még a keleti pályaudvarnál még lehetett. Kicsit idősebbek lettünk, tudtuk, hogy van más is; és akkor jöttek a speed, a kristály, a bogycó. A kokain nem. Amikor volt pénzem, akkor sem tudtam szerválni.” (25 éves férfi),

„– Ittam is, drogoztam is. (28 éves férfi)

– Miket használtál? (k)

– Csak füvet. Marihuána, bio, basis” (f).

Több alanyunk említette, hogy épp a szerhasználat miatt volt rendőrségi ügye. Páran beszéltek lopási, testi sértési vagy épp gyerekvédelmi intézményből való szökés miatti incidensről is, de ezekről nem szívesen beszélt mindenki részletesen:

„Rendőrségi ügyem nem volt, próbaidőm is csak azért van, minekután nagyon-nagyon sokat szöktem, ez jelenti, hogy 4,5 év alatt 3682 óra szökésem volt (a lakáson kívül).” (19 éves férfi),

„Hát, most szabadult ki az egyik srác. (szünet) Hát, ha úgy nézzük, miattam került vissza ismételt (börtönbe), mert hogy ő házi őrizetben volt. Viszont engem fölkeresett, hogy menjek át, és menjünk valamerre. Oké. Ezzel magamnak is csináltam problémát. Mert hogy elmentünk és ő meg felfeszített egy tábla automatát. Ő pont el tudott menekülni, hát én nem tudtam. Elkaptak, kamera, telefon, kivel beszéltem, stb. stb. Őt visszavitték. ... Próbaidő alatt csináltam meg. ... Ez előtt már volt nagyon sok rendőrségi ügyem. Volt egy összevont tárgyalás, volt egy súlyos testi sértésem meg hát egy baleset volt. ... Folyamatosan felülvizsgáltnak, nem kis baleset volt, meg hát személyiségzavarom van” (25 éves férfi).

Az F3-as adatok szerint a válaszadók 54%-ának volt, 43%-ának nem volt rendőrségi ügye az elmúlt egy évben. Ez persze nem azonos az interjúalanyaink által leírt – súlyosabb – tettek arányával, hiszen az utcán élők többször kerülhetnek kapcsolatba a rendőrséggel pl. közterületen való alkoholfogyasztásért vagy vizelésért, stb.

Az egyik beszélgetés során a magyar valóság más problémája is szóba került, mely tökéletesen bemutatja, hogy adott esetben egy kisebbséghez tartozás negatív társadalmi megítélése – a kirekesztés, kirekesztődés – az egyén identitását mennyire befolyásolja, milyen fokú önutálatot is képes kiváltani:

„Most minek menjek diplomára meg mit tudom én mikre? Miket szedjek össze? Se így – se úgy nem fogok komoly munkát kapni, mert barna a bőröm. És ezt nem azért mondom, mert cigány vagyok és utálok magamat – mondjuk valamilyen szinten igen, de amúgy sok-sok ember van így, aki utálja a romákat és nem alkalmazza. És igaza van, igaza van, elmondom neked, igaza van, nagyon sok roma undorító, undorító köcsög. Egymással nem vagyunk azok, de másokkal igen.”

„– És szerinted melyik az, amelyik erősebb hatású, az hogy te most pl.: egy hajléktalanszállón laksz vagy az, hogy mondjuk roma származású vagy? Amikor munkára jelentkezel, szerinted melyik az amelyik... (k)

– Eltaszít (szünet) másoktól? A roma származásom. Az tökmindegy, hogy hol lakok, mi vagyok, a megjelene-
nésem ugyanaz.” (24 éves férfi).

Az F3-as kérdőívvezés során feltett „Mondták-e már Önre, hogy cigány?” kérdésre a válaszadók 52%-a válaszolt igennel, 45%-a nemmel és 1,5%-a nem válaszolt. Ennek fényében azt is érdemes lehet vizsgálni, hogy a jelenségnek van-e – és ha igen, akkor milyen – hatása a hajléktalan emberek életében.²² Az igennel válaszolók aránya a teljes adatbázisban 29%.²³

Az interjúk tapasztalatait összefoglalva azt mondhatjuk, hogy sok olyan tényező van, amely szinte minden élettörténetben megjelenik. Az elbeszélések alapján azt figyeltük meg, hogy egy ilyen közös tényező a gyerekvédelmi gondoskodásba ke-

22 Forrás: saját eredmények.

23 Forrás: https://februarharmadika.blog.hu/2017/03/31/kezeletlen_krizisek_megoldatlan_hianyok

rült fiataloknál az, hogy nem a 18. életévüket be-
töltve kerültek kapcsolatba a hajléktalanellátó rend-
szerrel. A legtöbben előtte (viszonylag) hosszú és a
kapcsolataikra negatívan ható eseményeken mentek
keresztül. A válaszadók kisebb része született Buda-
pesten (4 fő), többségük viszont más megyékből
(Baranya, Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar és
Veszprém) költözött a fővárosra. Jellemzően alap-
ritkábban középfokú végzettségűek (4 osztálytól a
szakiskoláig), valamint sok esetben be nem jelentett
munkát végeznek, végeztek (8 fő).

Konklúzió

*„A „leszakadók” között vannak azok, akiket a
gyenge és lyukas „szociális háló” nem véd meg a létbi-
zonytalanság sokféle formájától, attól, hogy fázzanak,
hogy maguk vagy gyerekeik éhesek legyenek, hogy fizet-
ésképtelenség miatt lakhatásuk is veszélybe kerüljön,
és természetesen azok, akik már hajléktalanná váltak”*
– írja Ferge Zsuzsa (Ferge 2000:45).²⁴

A 2018. évi Február Harmadika Munkacsoport
országos hajléktalan adatfelvételéről készült tájé-
koztató szerint – becslések alapján – „egy téli napon
legalább 14.000 ember van hajléktalan helyzetben
Magyarországon, közülük 10.000 ember valamilyen
hajléktalan szálláson, 4.000 ember közterületen al-
szik”.²⁵ Azt, hogy kik képezik ezt a nagyon jelen-
tős tömeget, egészen könnyű meghatározni, hiszen
évek, évtizedek tapasztalatai mutatják, hogy vannak
olyan helyzetek, melyekből „kitermelődnek” a haj-
léktalanok, és nincs, vagy alig van olyan program/
intézkedés, mely ezt mérsékelné. Olyan hiányosság
ez, amely az egész társadalomra hatással van, és
annak felelőssége is a helyzet fennállása. A hajlék-
talanok negatív megítélésén sem az ételszerűtlen
szankcionálás,²⁶ sem a szociális ellátórendszer hiá-
nyosságai nem segítenek.

24 Forrás: http://www.esely.org/kiadvanyok/2000_1/ferge.pdf

25 Forrás: https://februarharmadika.blog.hu/2018/03/29/negy_hajlektalan_kozul_harom_lakasban_elhetne_181#more13788400

26 Pl. a legutóbbi, 2018. október 15-én életbelépő, a hajléktalanok közterületről való tartózkodásáról szóló kormányhatározat, melyet se a hatóságok, se az ellátórendszer nem tudott/akart betartatni vagy a 2019 júniusi Alkotmánybíróság határozata, miszerint a hajléktalan emberek kriminalizálása és börtönbe zárása nem ütközik az Alaptörvénybe.

A társadalmi felelősség (hárítás) mellett fontos megemlíteni az egyénit is. A hajléktalanellátó rendszer sajátosságaiból kifolyólag vannak olyanok, akik „belekényelmesednek” a rendszerbe, hiszen az néha akarva-akaratlanul is konzervál bizonyos élethelyze-
teket, az elhelyezések elvesztik átmeneti jellegüket. De akkor mégis mire számíthat az, aki – nem csak a vizsgált korosztály tagjaként – bekerül az ellátó-
rendszerbe? A rendszer jelenlegi formájában – úgy tűnik – arra lehet képes, hogy segítse a megfelelő belső motivációval rendelkező ügyfeleket abban, hogy az aktuális élethelyzetüknél jobba kerüljenek, ugyanakkor az ezen indíttatás hiányában lévő embereknek nem tud olyan ellátást/külső motivációt biztosítani, amely elég lenne a változáshoz.

Felhasznált irodalom

- Andorka R. 2006 Bevezetés a szociológiába
https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_bevetes_a_szociologiaba/ch17s03.html, Letöltés ideje: 2019.05.06.
- Atkinson, T. 1997 Társadalmi kirekesztődés, szegénység és munkanélküliség. *Esély*. Társadalom- és szociálpolitikai folyóirat. http://www.esely.org/kiadvanyok/1998_4/tarsadalmi_kirekesztoseg.pdf, Letöltés ideje: 2019.05.05.
- Barabásné Koller E. 2006 Az otthontalanság pszichológiai hatása a hajléktalan életmódba kerülő személyek identitásváltozásában <http://real.mtak.hu/58544/1/mental.7.2006.4.5.pdf>, Letöltve: 2019.06.14.
- Breitner P. – Gurály Z. – Györi P. 2000 Kérdések és válaszok a hajléktalanságról <http://www.menhely.hu/downloads/tankonyv/tankonyv.pdf>, Letöltés ideje: 2019.06.02.
- Cser A. 2000 A hajléktalanságról dióhéjban http://www.kka.hu/_Kozossegi_Adattar/DOKUMENT.Nsf/4be80daf005edcb8852566f2000b4f9f/8921155bf5a0818dc125692e0033da53?OpenDocument, Letöltés ideje: 2019.06.01.
- Duleba N. 2012 Az állami gondozás krízisei, http://filozofia.unideb.hu/na/vol2012_2/122.08_DN_131-150p.pdf, Letöltve: 2019.06.15.
- European Federation of National Organisations Working with the Homeless hivatalos honlapja <https://www.feantsa.org/en/about-us/what-is-feantsa>, Letöltés ideje: 2019.05.05.

- Február Harmadika Adatfelvétel hivatalos honlapja https://februarharmadika.blog.hu/2018/03/29/negy_hajlektalan_kozul_harom_lakasban_elhetne_181#more13788400, Letöltés ideje: 2019.05.05.
- Ferge Zs. 2000 A társadalom pereme és az emberi méltóság. *Esély*. Társadalom- és szociálpolitikai folyóirat http://www.esely.org/kiadvanyok/2000_1/ferge.pdf, Letöltés ideje: 2019.05.05.
- Györi P. és a „Február 3. Munkacsoport” 2010 Hajléktalan utak. In: *Mindennapi hajléktalanság* https://www.bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/mindennapi_hajlektalansag_otthontalanul_7_1.pdf, Letöltés ideje: 2019.06.02.
- Gyuris T. – Oross J. 1999 Kik azok a hajléktalanok – jogi megközelítés http://www.kka.hu/_Kozossegi_Adattar/DOKUMENT.Nsf/4be80daf005edcb8852566f2000b4f9f/365316606721319cc125692e002e0f72?OpenDocument, Letöltés ideje: 2019.05.10.
- Ladányi J. – Forrai E. 2006 Szociális szolgáltatások és kábítószer-fogyasztók. SzMM Otthontalanul... Tégy az emberért! Mindennapi hajléktalanság, Kutatási beszámoló.
- Merton, R. K. 1949 (1980) Társadalomelmélet és társadalomstruktúra http://szisz.uni-corvinus.hu/_fajlok/01_hirben/szociologia_irodalom_2010.pdf, Letöltés ideje: 2019.05.06.
- Paksi B. – Arnold P. – Schmidt A. – Gurály Z. – Breitner P. 2010 Drogfogyasztás és hajléktalanság https://www.bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node-28/mindennapi_hajlektalansag_otthontalanul_7_2.pdf, Letöltve: 2019.06.15.
- V. Gönczi I. 2015 Gyermek- és ifjúságvédelem, a hátrányos helyzet kezelése http://tanarkepzes.unideb.hu/szaktarnet/kiadvanyok/gyermek_es_ifjusagvedelem_hatranyos_helyzet_kezelese.pdf, Letöltés ideje: 2019.06.15.